

מראי מקומות - ראש השנה

לד:

להיפך. והם מפרשים שאינם מעכבות הפירוש הוא כל אחד בפני עצמו הברכות והתקיעות, שאם בתעניות אינו יודע את כל השש ברכות הנוספות יברך מה שידוע וכן יתקע כפי מה שידוע, אבל בראש השנה ויום הכיפורים שמעכבות היינו שכל השלש ברכות מעכבות וצריך לברך את שלשתן, וכן לענין תקיעות שצריך לתקוע דווקא את כל התקיעות והיינו תקיעה שברים ותרועה, אבל אם יודע רק מקצתן לא יברך או לא יתקע.

ה. הא הוה ליה שופר מעיקרא כי שמע להו אסדר ברכות שמע להו

הרש"ש העיה, שלכאורה הוא מפורש במשנה (לב), וצ"ע.

ו. לא אמרו אלא בחבר עיר

כתב בספר מועדים וזמנים (ח"א סי' ח) בשם הגרי"ז, שמה שהגמרא אומרת שרק בחבר עיר תוקעין על הסדר הוא דין על הציבור, וכדי להיחשב כחלק מהציבור צריכים לשמוע את כל התפילה מהשליח ציבור ואחד שלא שמע את חזרת הש"ץ נחשב כיחיד ואינו מקיים את דין התקיעה על סדר הברכות, ואם כן צריך לדקדק לשמוע את כל חזרת התפילה מהשליח ציבור. אבל הביא מהחזון איש (או"ח סי' קט"ז) שלא סבר כן, וטעמו, ששייך להיות חלק מהציבור אפילו אם רק מתפלל את תפילת לחש עמהם, וזה עצמו מחייב אותו בתקיעות על הסדר. ועוד שאפילו אם לא התפלל תפילת לחש עמהם, עדיין יכול להשתתף עמהם לצאת דין תקיעות על הסדר עמהם, ועיין שם בבאורו. ועוד האריך בספר מועדים וזמנים (ח"א סי' ט) בענין מחלוקת הראשונים האם תוקעין בתוך תפלת הלחש, או בחזרת הש"ץ.

ז. ויחיד שלא בירך אין חבירו מברך עליו

הקשה הר"ן, והרי הדין הוא שכל הברכות כולן אף על פי שיצא מוציא, ואם כן מדוע חבירו אינו יכול לברך עבורו. ותירץ שבירושלמי כתוב שבתפילה אינו מוציא שכך מסתבר שהרי כל אחד צריך לבקש רחמים על עצמו. אבל כל זה אם חבירו בקי ויודע איך לברך, אבל אם אינו בקי, חבירו מוציא ואפילו בתפילה.

ח. לא צריכא דאף על גב דהא ודאי והא ספק

כתב המלא הרועים שאפילו לשיטת הרמב"ם, שספק דאורייתא לחומרא הוא רק מדרבנן, ואם כן נמצא שזה דרבנן וזה דרבנן, עדין תקיעת שופר עדיפה מפני שיש לה עיקר מן התורה. עוד דן שם, שאולי זה עדיף משאר ספק דאורייתא,

א. מתשע בני אדם כאחד לא יצא

כתב רש"י, שבספרים פירושה שלא יצא משום דתרי קלי לא משתמע, והקשה שהרי לעיל (כז) אמרו שמשני אנשים שייך לשמוע גם שתי קולות ואם כן מדוע לא יצא, וכתב שהגירסא הנכונה היא שמתשע בני אדם כאחד יצא. ובתוספות כתבו לקיים את גירסת הספרים, והטעם שלא יצא הוא כי אין כאן פשוטה לפניו ופשוטה לאחריה כיון שכל התקיעות הם ביחד. והרשב"א יישב את הגירסא ש'לא יצא' שמה שיכול לשמוע שני קולות היינו רק אחד משני הקולות, אבל כאן שצריך לשמוע את שניהם וזה תוקע וזה מריע וזה תוקע, אינו יכול לשמוע את כולן יחד. והמאירי תירץ באופן אחר, וחילק בין אם כולם אומרים דבר אחד שאז יכול לשמוע לבין אם הם אומרים שני דברים שונים שאז אפילו דבר אחד אינו יכול לשמוע, וכאן שזה תוקע וזה מריע והם קולות שונים הקול מתערבב ואינו שומע, אבל הקשה שמהסוגיא לעיל משמע שבחביב יכול לשמוע אף מה שהוא דומה לזכור ושמו, שהם שני קולות חלוקים.

ב. בסירוגין יצא

לכאורה קשה מה החידוש שיצא בסירוגין, יותר מתקע תשע תקיעות בתשע שעות ביום שיצא. ותירץ בתוספות הרא"ש ששמא יש לחלק ששם יש לו שעות קבועות לתקוע אבל כאן פעמים שוהה שעה אחת ופעמים שתי שעות, ובזה היה צד שלא יצא.

ג. מהו לגמור

כתב הר"ן בשם התוספות, שמוכח מכאן שלצורך תיקון תפילה וקריאת שמע מותר להפסיק בדיבור באמצע, שהרי משמע שמתוך קריאת שמע שאל רבי אבהו מהו לגמור.

ד. תקיעות אין מעכבות זו את זו וכו'

תקיעות וברכות של ראש השנה וכו'

פירש רש"י, שתקיעות וברכות דעלמא כגון תעניות אינן מעכבות, היינו אם בירך ולא תקע, ומדבריו משמע שתקיעות וברכות של ראש השנה ויום הכיפורים שמעכבות פירושן, שאם אינו יכול לתקוע לא יברך וכן להפך אם אינו יכול לברך לא יתקע.

אבל התוספות (לב) והרא"ש (סי' י"ד) כתבו שאי אפשר לומר כן שהרי תנן מי שבירך ואחר כך נזדמן לו שופר תוקע ומריע ותוקע, ולדברי רש"י איך בירך בתחילה והרי אין לו שופר, וכן מזה ששינונו שתי עיירות שבאחת תוקעין ובאחת מברכין ילך לזו שתוקעין, ומוכח מזה ששייך תקיעה בלי ברכה וכן

מראי מקומות - ראש השנה

לד: (המשך)

מוציא את הבקי שנמצא בבית הכנסת ידי חובתו, ודייק מדברי רש"י שאינו מוציא את הבקיאם ידי חובתו ואפילו אם הם שומעין את תפילתו. והקשה עליו הריטב"א, אם כן לרבן גמליאל הציבור מתפללים כדי שיצאו הבקיאם ידי חובתו ובגמרא משמע שלפי רבן גמליאל כל הטעם שמתפללים הציבור זה להסדיר את תפילתו של השליח ציבור. ולכן פירש שגם הבקיאם יוצאים על ידי השליח ציבור, ובתנאי שהם באים לבית הכנסת לשמוע את תפילת הש"ץ, ורק האנוסים שאינם יכולים להגיע לבית הכנסת יוצאים אפילו מבלי לשמוע את השליח ציבור, כדלקמן. וראה עוד להלן (לה) בזה.

יא. כך מוציא את הבקי

כתבו התוספות שמכאן פסק בה"ג, שמי ששכח יעלה ויבא בראש חודש יכול לכוין לצאת בחזרת הש"ץ ואפילו שהוא בקי יכול הש"ץ להוציא אותו, ודנו התוספות האם מוכח כן מהסוגיא ששליח ציבור מוציא אף את הבקי או שיכול להוציא רק את שאינו בקי, ובסוף דבריהם כתבו שגם אם אין הש"ץ מוציא את הבקי, מכל מקום כשכבר התפלל ורק טעה בתפילתו יש לחלק שבודאי מוציא הש"ץ גם את הבקי. וביום תרועה העיר על דברי התוספות שהרי אם בכל ימות השנה הלכה כחכמים ששליח ציבור מוציא גם את הבקי, גם בזה יכול להוציא, עיין שם.

והשו"ע (או"ח קכ"ד י) פסק כבה"ג שיצא מהש"ץ. אלא שכתב המשנה ברורה (סק"מ) בשם האחרונים שמוטב שיחזור ויתפלל בעצמו, לפי שהיום קשה לכל אדם לכוין דעתו לשמוע מהש"ץ מראש ועד סוף, ושמא לבבו יפנה ולא ישמע מש"ץ איזה מילים שמעכבים בתפילה.

שכאן החיוב הוא ודאי, והספק הוא רק האם יכול לקיים את חיובו או לא, וכתב שאין לחלק כן.

ז. אמר להם כדי להסדיר שליח ציבור תפלתו

כתב האגרות משה (או"ח ב, כ"ט) שהמחלוקת בין רבן גמליאל לחכמים היא רק לענין הציבור האם תפילתם כדי להסדיר לש"ץ את תפלתו או שיש טעם שכל יחיד ויחיד התפלל בעצמו, אבל תפילת הלחש של שליח ציבור היא בוודאי רק כדי להסדיר את תפילתו, ועל כן כתב שש"ץ שנוהג להתפלל בנוסח ששונה מהנוסח בבית הכנסת שבו הוא ניגש להתפלל, עליו להתפלל גם בתפילת לחש את הנוסח של בית הכנסת בשביל להסדיר את תפילתו.

ובהערות להגרי"ש הביא את דברי האגרות משה, וחלק עליו מפני שמסתבר שגם הצורך בלהסדיר את תפלתו אינו אלא רק במה שהוא מעכב בנוסח התפילה, אבל בהבדלי נוסחאות שאינם מעכבים על זה אין צורך להסדיר את תפילתו, ואם כן אינו צריך להתפלל בנוסח שבו נאמרת חזרת הש"ץ, ועוד דן שם שאולי חכמים נחלקו אף בטעם של תפילת לחש לשליח ציבור.

והמהדיר שם הביא מעשה מהחפץ חיים, שאדם ניגש להתפלל והיה רגיל בנוסח שונה ושאל לחפץ חיים אם יתפלל את תפילת לחש בנוסח של המקום מטעם זה שצריך להסדיר את תפילתו, ואמר לו שמסביר אתה צודק, אבל לדינא יש להתפלל כמו בנוסח שהוא רגיל.

י. כדי להסדיר שליח ציבור תפלתו

הריטב"א הביא מחלוקת האם לפי רבן גמליאל שליח ציבור